

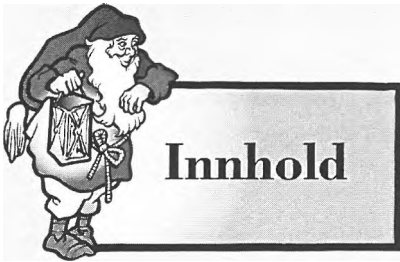
ÅRSHEFTE 2007

12. årgang

Desembergate

Jeg kjenner deg igjen, min egen gate
I vinterøde aftenperspektiv:
De store trær, hvis trette grener luter
mot søvn og sne, de drømmemørke ruter
hvor frosten skjærer roser med sin kniv.
Det er som klinger bak din hvite flate
en gammel sang: Her måtte jeg forlate
en del av det som en gang var mitt liv.

Det er som møte med en gammel venn
man nesten hadde glemt. En tone sitrer
I sinnets fiolin; det åndes hen
et sus i moll. Desembersneen knitrer:
Her ligger som i drømme glemt igjen
min egen første ungdom og forvitrer!
Det var i denne gaten jeg fikk lære
Hvor dyp og myk en ensomhet kan være.

Til alle med Byneset i sine hjerter	4
En mann er en mann, et ord er et ord	8
Ingeborg Berntine Haugan	11
Jødepiken i veggen	15
Nik. Haugrønning AS	26
Bynes Torvstrøfabrikk	31
Historisk tur til gravrøys fra bronsealderen	32
.....og det landet et fly i Mebygda	33
Onsøyhåggån 2007	36
Julenøtter 2007	37
Julegavetips!	39

Forsidebilde:

Foto: Anders Haugan

I redaksjonen:

Anders Haugan og Anne Lise Berg

Medlemskontingent:

Kr 100,- pr. person.

Se giroinnlegg i midten av heftet.

Historielagets møter våren 2008:

Årsmøte holdes tirsdag 4. mars.

Vårmøte holdes torsdag 10. april.

Begge møtene holdes i Rye
Samfunnshus.

Nærmere informasjon kommer.

Til alle med Byneset i sine hjerter

Vi legger et uvanlig år bak oss. Kraftig vår og forsommertørke, og stort sett sammenhengende regn- og skittvær fra 25.august til skrivende stund (21. oktober) medførte et elendig korn- og avlingsår på Byneset. Enda står mange hundre dekar med korn på rot, men er så værskadet at det er ubrukelig.

NRK sin TV- produksjon av Anne B Ragdes bok Berlinerpoplene har dette året satt Byneset på Norgeskartet. At vår lokale bonde på Neshov, Isak O Stene, stilte gården sin Nersjurstu til disposisjon, har ført landskapsbilder fra den fine bygda vår ut til hele Norges befolkning.

En bynesing som er blitt landskjent er Jens Klemetsaune, etter at han ble valgt av NRK som hovedperson på Klæburutas tur fra kyst til kyst i USA i oktober 2006. Programmet Faktor i NRK fjernsynet sendte en halvtimes program med tittelen Amerikabussen i beste sendetid med Jens i hovedrollen. Jens fortalte en vits om hun som fikk byttet ut hodet med en rød Coop bærepose og senere ble ordfører i Trondheim vakte latter/forargelse under "Ordet fritt" i Adresseavisen.

Av store løft har Byneset idrettslag fått kunstgressbane på Rye. Vi gratulerer idrettslaget med den nye banen.

Klefstadhaugen Skotthyllklubb har arrangert Trøndersk Mesterskap og deltatt i Norgesmesterskapet. Med farten til laget er vel søknaden om skotthyll som ny OL-gren!

Nykommeren Oktoberfest til Byneset Musikkorps har slått godt an i Rye samfunnshus de siste to åra. Det har heller ikke kommet protester fra München.

Årsmøtet i Byneset historielag ble holdt 1.mars i Rye samfunnshus med vel 40 medlemmer. Musikalsk innslag var Alfred Langørgen, Per Skjervold med flere.

Valgkomiteen hadde ikke funnet lederkandidat, og det ble ikke valgt leder på møtet. Men etter påtrykk fra valgkomiteen har undertegnede fungert som en noe tvilsom leder. Styret har da bestått av:

Leder/sekretær : Torger Onsøyen
 Nestleder : Ingegjerd Oppland
 Kasserer : Ole Arnfinn By
 Styremedlem : Jorun Pettersen
 Styremedlem : Jarle Haugum

1. varamann : Anders Haugan er innkaldt til styremøtene. Styret har holdt 5 styremøter og behandlet 43 saker.

Foruten vanlige lagssaker ble det på årsmøtet vedtatt å godta tilbudet fra Aud Mikkelsen Trettvik om et forprosjekt til bygdebok 4. Boka eller bøkene skal erstatte Byneset bind 1. Prisen på forprosjektet var 34.000.- kroner.

Forprosjektet er nå gjennomført og i tillegg er det innkjøpt to sett opptaksutstyr for intervju.

Det ble også gjennomført et kurs i intervjuteknikk med ca 10 deltakere. Det er en egen bygdebok komité med Sivert Løvseth som leder, og denne og styret i historielaget har konklusjonen til forprosjektet til vurdering.

Vårmøtet 19. april ble en generalprøve for det nye styret. Rye samfunns- hus var opptatt. Jørn Sandnes som var kveldens hovedtaler ble dess- verre syk og døde få dager før møtet. Nestemann hadde lovt seg bort til to, og meldte avbud.

Det ordnet seg med samfunns- huset, og møtet ble reddet i siste liten av skogforvalter Ole Johan Sætre som tok for seg Trondheim Bymark fra de eldste tider og til våre dager.

Ingebjørg Bodsberg fortalte fra Jarle

Onsøyhagens bisettelse i Stavern. Hun har bodd der i mange år og kjente Jarle. Jarle Onsøyhagens urne er nå satt ned på familiegravstedet på Byneset kirkegård.

Første vandring gikk i år lørdag 9. juni fra Klemetsaune gård, som nå er kolonihage, til Haugen skole. 40 fra historielaget og mange fra kolonihagen møtte opp i det strålende j- niværet.

Else Skogstad hadde fått åpnet kaffe- en på Klemetsaune og serverte til kaffen vafler og sveler med sylte- tøy og rømme. En stor takk til Else Skogstad som har parsell med hytte i kolonihagen, og i en alder av 82 år kjører hun bil og baker flatbrød på Trøndelag Folkemuseum Sverres- borg sommerstid.

Rådmann Clemens Jacobsen bygde ulovlig på "byens Mark" ca 1620, og Klemetsaune fikk navn etter ryd- ningsmannen, som var den første her etter svartedauden.

I 1950-åra og fram til 1968 var det stor skogsdrift. Det var Bymarkas største hogstflate på 1200 dekar, og det ble tatt ut bortimot 40 000 m³ tømmer.

Stein Borgersen, lederen for koloni- hagen, tok for seg dens historikk fra

starten i 1988 til i dag. Det er 42 par-seller, hver på 300-350 m², og hytte på maks 25 m² grunnflate. Men noen har tre etasjer. Tilslutt var det omvisning i kolonihagen.

Vi gikk fra Jens Rasmussen Kle-metsaune, (1878-1963), Amerika-farerens bestefar, sin skolevei som var i drift fra 1866 til 1924. Den lå ved avkjørselen til haugen gård, like før Klefstadhaugen på vegen opp fra Rye. Stedet skolen lå er markert med skilt, og foto og opplysninger om skolen ved avkjøringa, utført av Erling Klomsten.

Vi var 17 med på turen som stort sett fulgte den gamle traseen, for det meste marklendes. En heller dryg skolevei. Stifinnere var Erling Klomsten og undertegnede.

Plassvandring langs stier med husmannsplasser, og Åpen dag i Onsøy-håggån søndag 12. august. Vi møttes på Martinplassen i Martin haugens veg, og Ole Arnfinn By ledet oss gjennom de ca 10 husmannsplassene. Manuskriptet med foto eller historikken er nedtegnet av Odny og Leif Klemetsaune. Da vi nærmet oss Onsøyhåggån ble vi møtt med lyden fra neverlur, og de som blåste i lur var Ingunn Quenild og Gunhild Onsøyen Johansen. I Onsøyhåggån var det kaffe og vafler med tilbehør. Det

Fra venstre: Marie Megård, Sivert Løvseth, Torger Onsøyen, Jon Gullteig og Anders Haugan.

møtte 35 på en værmessig brukbar dag.

Erling Klomsten, leder av styret for Onsøyhåggån, Bjørn Haug og Reidar Bjørnbeth har møttes der en kveld i uka og drevet vedlikehold. Undertegnede har ved sjølsyn sett at arbeidet utføres i John Onsøyhagens ånd med "toillsnakk" og enkle redskaper. Vi takker de tre for innsatsen.

Gjennom Per Høiem, innehaver av Galleri Ismene, har historielaget fått fire malerier malt av Birger Langvik, av Christian Andersen bosatt på Elverum. Han har fått dem etter sin svigerfar som var bosatt i Trondheim.

Stemninger fra turene (side 6 og 7)

Christian Andersen har ingen tilknytning til Byneset, født i New York i 1936. Universitetsutdannet og stort

sett arbeidet i museumssektoren, senest som markedssjef ved Norsk Skogmuseum på Elverum.

Søsknene Klemetsaune på trappa i kolonihagen.

De fire bildene, ett av hester på beite, to med landskapsmotiv, trolig fra byneset og ett fra et skjenkested. Bildene har fått veggplass i Onsøyhåggån. Vi takker Christian Andersen for gaven.

En stor takk også til de som utfører arbeidet med historielagets årlige produkter. Årshäfte med Anders Haugan som ansvarlig og Anne Lise Berg som proff, hjulpet av fjorårets redaktør Ivar Grostad.

Kalenderen er Jarle Haugums ansvar, godt hjulpet av Olga Steinshylla og Torleif Hanger. Fotoeksperter er Toril og Knut Olav Åsegg. Det er kjærkomment med stoff til årsheftet og foto til kalenderen, helst med arbeidsmotiv fra Byneset som spenner over hele året.

Tilslutt en hjertelig takk til alle medlemmer for hjelp og støtte til historielaget, og til alle som har bidratt i lagets arbeid. Som før håper vi at historielagets virksomhet vil være med å øke kunnskapen og interessen for bygdas historie.

Torger Onsøyen

En mann er en mann, et ord er et ord

– og han holdt alltid ord!

”Bedriftsherren ute på Byneset” var kjent for å være samvittighetsfull og pålitelig, og han gjorde alltid solid og godt arbeide. Denne kvaliteten var fabrikkeieren på Berg Karosseri viden kjent for.

Avtalene om bygging og betaling av de arbeids- og kapital- krevende bussene gjorde han bestandig muntlig, og likevel holdt han alltid hva han hadde lovet.

En stor barneflokk og en stor arbeidsstokk, men likevel svært engasjert i bygda.

Bjarne Berg ble født i 1897 på gården Aune, på Hangersletta, siden vokste han opp på Berg. Etter

å ha gått den obligatoriske skolegangen, gikk veien inn i de militære rekker. Her fikk han jobb som hovslager.

Dette var noe han trivdes med, så han gikk videre i smedlære på Strinda og på Fredly ungdomsskole. Det han videre lærte var fra "livets skole"

Han begynte sitt arbeidsomme yrkesaktive liv som hovslager i 1920. Etter hvert begynte interessen å dreie mot det å bygge opp hestekjoretøyer. Hestene ble med tidens utvikling trengt tilbake av bilene, og i siste halvdel av dette tiåret tok han på seg byggingen av førerhus og platter for lastebiler. Den første bussen han bygget stod klar året 1930. Dette var den beskjedne begynnelsen til en bedrift som skulle vise seg å bli en solid, veldrevet og relativt stor bedrift.

Bjarne giftet seg i 1923 med Magnhild Opland, som var barselpleier. De fikk syv sønner: Ingvar, Erling, Gunnar, Jon, Eivind, Harald og Oddbjørn. De fleste av guttene har vært ansatt på Berg Karosseri gjennom tidene.

Han bygslet ei tomt hos Knut Opland, som han skodde hester for. Flyttet så senere virksomheten sin rett nedom veien der bedriften ligger i dag. Han kjøpte senere den tomten han hadde bygslet. Så dro han til sørvestover for å kjøpe og rive ei gammel stu`oppi Hølonna. Det hele ble fraktet via Ånøya for så å bli satt opp på tomten.

Han fortalte ingen om husplanen sin, selv ikke de som hjalp ham med å rive og frakte! Dermed fikk han opp et hus og et hjem for sin store familie ved siden av fabrikk.

En episode den eldste sønnen Ingvar husker godt, var da det ble arrangert en fotballkamp mellom to Bynes- bedrifter. Lagene var Bynesruta mot Berg karosseri. Det var varmt i været og god stemning. Det var for anledningen hyret inn et hornorkester(!) for å sette spillere og publikum i riktig stemning. Som keeper for karosseri- fabrikk stod bedriftsherren sjøl! Han var en god keeper. Men dette ble nok i meste laget for noen. De "rett-troende" mente med all tydelighet at det ikke tok seg ut å spille fotball på en søndag!!!

Den spede begynnelsen på fabrikk var et lite trebygg på 130 kvm, der 5-6 mann arbeidet. Dette ble utvidet i etapper til å bli over et par tusen meters produktiv gulvflate, og fabrikk hadde som regel fire busser under bygging samtidig. Arbeidsstokken vokste etter hvert til 30-35 mann.

Det var ikke snakk om delproduksjon, da bussene var helt ferdige når de rullet ut fra fabrikk. Det eneste fabrikk fikk tilsendt fra sine oppdragsgivere, Volvo og Scania, var

ramme, motor og hjul. Dette kom med jernbanen og ble fraktet til fabrikkens av Falken. Når så understellet ble rullet inn i monteringshallen, var det for å bli der en stund. Noen uker senere rullet det ut en fiks ferdig buss med de riktige farger, logoer og utstyr – alt etter hvilket busselskap den skulle tjenestegjøre i.

Halvannen-etasjes buss

Hemne og Vinje Billag bestilte i 1955 en praktisk buss for frakt av passasjerer og bagasje. Resultatet ble en oppsiktsvekkende ”halvannen- etasjes buss”!

Hovedhensikten med den nye konstruksjonen var først og fremst å løse bagasjeproblemet på en hensiktsmessig måte. På langruten som billaget drev fra Hemne til Trondheim måtte bussjåføren ustanselig klive opp på taket for å laste eller hente bagasje. Det var temmelig anstrengende, og ikke minst tidkrevende! Den nye bussen hadde tre lavtliggende, gjennomgående bagasjerom under den bakre halvparten av passasjerenes plasser. Dette ga god plass til all bagasjen, og ikke minst så var den sikret mot alle værtyper.

Med denne løsningen sparte de et kvarters reisetid fra Hemne til byen. Det står å lese i Adresseavisa fra den gang bussen ble lansert:

”Bussen er bygget på et Volvo-chassis

levert av Bjarne Wist. Det har 150 hk dieselmotor med direkte innsprøyting. Den 9,6 liters motoren gir bussen overflod av krefter, og gearet med de 5 trinn forover gjør det mulig å disponere disse kreftene på en hensiktsmessig måte under alle forhold. Fjæringen og de hydrauliske snubbers(?) gav bussen en ganske usedvanlig fin flyt, selv på temmelige dårlige veier”.

Det som begynte i all beskjedenhet utviklet seg til å bli en solid bedrift, Bjarne var svært engasjert i alt som foregikk i og utenfor bygda, og var med i en rekke styrer og verv. Han satt blant annet i Byneset Herredsstyre, i Formannskapet og i Byneset Brannassuransse, samt en rekke andre styrer og verv.

Han gikk av som bedriftsleder i 1967, og gav da roret videre til to av sine sønner, som førte driften videre.....

Berg Karosserifabrikk AS har dermed over 70 års erfaring på å bygge busskarosserier. Fabrikken har i de senere år spesialisert seg på å bygge minibusser og hestebiler.

Markedet og etterspørsel vil alltid være i endring – så også Berg karosserifabrikk.

Anne Lise Berg

Ingeborg Berntine Haugan

Ingeborg Haugan ble født 2. januar i 1912, og døde 17. april 2006.

Hun ble tidlig enke med sju barn på gården Marken på Hangersletta. Det var mye slit, men hun skapte et trygt og godt hjem for seg og sine barn til tross for dårlige kår. Ved Ingeborgs død ble et slitsomt, men innholdsrikt liv avsluttet.

Hun var født på Horg i Midtre Gauldal kommune.

Hun ble den eldste i en søskenflokk på tre.

Hennes mor, Inga Oline tok med seg Ingeborg og hennes søster Helene til

Åsen, der hun hadde vokst opp hos sine foreldre. Dette skjedde etter at Inga ble alene etter at Ingeborgs far forlot familien.

I en alder av 12 år ble Ingeborg sendt til oppfostring hos søskenparet Anna og Theodor Reinås på gården Reinås i Åsen. I stedet for oppfostringsbidrag skulle Ingeborg arbeide for kost og opphold.

Hun ble boende på Reinås frem til konfirmasjonsalderen. Deretter tjenestegjorde hun som tjenestepike på forskjellige gårder på Frosta.

I 1934 kom Ingeborg til Bosberg på Byneset, sammen med sin nyfødte datter Ruth. Her hadde hun stilling som tjenestepike hos Ingeborg og Johan Engen. Etter kort tid returnerte hun til Frosta og tjenestegjorde der hos Julie og Martin Rygg.

Mens hun arbeidet hos Ingeborg og Johan Engen ble hun kjent med Lars Haugan fra Marken på Hangersletta. Han gikk med posten. Hvorvidt det skyldtes Amors piler eller ikke skal være usagt, men i 1936 skrev Lars Haugan til Ingeborg og spurte om hun kunne komme til Marken som husholderske. Samme sommer fridde Lars til Ingeborg. Denne begivenheten fant sted på låvebrua på Bjørnhaugen – der Ingeborg gav sitt ja.

I 5.juni 1937 ble Ingeborg og Lars viet i Byneset kirke, og Marken ble deres heim.

Som alle nygifte par så de lyst på fremtiden

Allerede i mars året etter fikk de sin første datter, Randi. Så kom barna i rask rekkefølge: Helle i 1939, Anders i 1940, Inger i 1941, Tor Henrik i 1942, Tora i 1944 og endelig Lars i 1946.

I løpet av disse årene hadde sykdommen meldt sin ankomst. Mannen Lars var asmatisk og hadde ikke den aller beste helse. Allerede høsten

1940 fikk han påvist tuberkulose. På grunn av smittefaren så kunne han ikke bo hjemme, og ble dermed sendt til Melhus helseheim, der han var til han døde i september 1946.

Barna Randi, Helle og Anders ble smittet av farens sykdom, og ble sendt til Meldal barnehjem. Her ble de værende i to år. Ikke nok med dette, sønnen Tor Henrik fikk difteri og døde i en alder av 3 måneder. Datteren Inger fikk også difteri og ble veldig syk, men hun overlevde, heldigvis. Dette var en særdeles vanskelig og slitsom periode i Ingeborgs liv.

Mens Lars var på Melhus helseheim måtte Ingeborg overta alt arbeidet og ansvaret for at familien skulle kunne livberge seg oppi Marken. Først på 1940-årene kom Ingeborgs mor Inga til Marken, og ble til den største hjelp.

Etter at Lars døde høsten 1946 var det nok mange som mente at det ville være vanskelig for Ingeborg å greie å livberge seg selv og alle ungene uten offentlig støtte fra "Fattigkassen". Med tanke på at det var til sammen sju mindreårige barn Ingeborg skulle livberge seg på med den begrensede avkastning Marken kunne gi, kunne omsorgstanker være berettiget.

Som den sta og viljesterke kvinnen

Ingeborg var, var hun helt avvisende til dette!

Hun ville klare seg selv. På grunn av hennes pågangsmot og arbeidsstyrke greide hun det de færreste ville ha klart, nemlig å holde heimen samlet og gi barna en god og trygg oppvekst. Selv

om økonomien var sterkt begrenset, var det ingen av barna som led noen nød. Alle gikk mette til sengs. Hun sørget alltid for at barna fikk spise seg mette før henne. At Ingeborg selv gikk sulten til sengs fra tid til annen, snakket hun ikke om.

Det er mange enkelthistorier som kan knyttes til Ingeborg og hennes innsats som småbruker og småbarnsmor for å holde heimen samlet.

Nevnes kan at mens hun gikk gravid med datteren Tora, lesset hun frau med fraugaffel og kjørte dette ut fra fraukjelleren med hest og bekkvogn.

Dagen før Lars kom til verden, så

På vei til melking. Ingeborg til venstre.

var hun endelig blitt ferdig med slåttonna. Imidlertid var hesteselene ikke helt i orden. Hun dro da til Nils Haugum, som ville hjelpe henne med å reparere selene. Da hun sent på kvelden kom hjem fra Nils Haugum med reparerte hesteseler, be-

gynte fødselsveene og Lars meldte sin ankomst.

Jevnlig dro Ingeborg til Melhus for å besøke mannen sin. Ofte skjedde dette på sykkel, men stundom brukte hun hesten.

Om sommeren hadde hun de to melkekuene sine på Bjørnehaugen, der de gikk og beitet.

Dit var det dårlig vei, og melka måtte derfor bæres i spann. Ingeborg måtte derfor tidlig opp om morgenen for å gå til Bjørnehaugen for å melke kyrne. Hun måtte videre sørge for at melka kom til melkerampen ved hovedveien før kl 0715, da melkebilen kom.

Arbeidet for øvrig var å kjøre slå-

maskin, hesje, kjøre inn høy på låven, sørge for potetavlingen m.m.

Ingeborg hadde lært på Frosta å sette poteter så snart det lot seg gjøre om våren da salg av nypotet tidlig på sommeren gav bedre fortjeneste. Dette begynte Ingeborg å praktisere oppi Marken. Naboene hadde kanskje liten tro på dette prosjektet, da de mente at forutsetningene for tidlig potetavling ikke var annerledes oppi Marken enn andre steder. Noen uttrykte at ” det var ingen annen himmel oppi Marken enn andre steder på Hangersletta”.

Noen få år senere var det flere av bøndene som hadde begynt med tidlige potetavlinger.

Først på 1950-årene begynte Ingeborg med høner, og eggene ble solgt på torget i byen, der hun stod hver lørdag. Dette bidro til at økonomien oppi Marken ble noe bedre.

Etter hvert vokste ungene opp. Eldste sønnen Anders overtok hjemplassen i 1965. Etter at Ingeborgs mor Inga døde i 1970, flyttet Ingeborg til Trondheim der hun bodde i sokkel-leiligheten hos datteren Inger og hennes ektemann.

Så fulgte det mange gode og innholdsrike år for Ingeborg. Hun hadde den største glede av å og besøke barn

og barnebarn som hadde bosatt seg rundt om i landet. Barsedåper, konfirmasjoner og bryllup ville hun ikke gå glipp av. Hun var svært glad i familien sin.

Ingeborg var opptatt av ”å holde seg i form og var derfor stadig fysisk aktiv. Hun var også en ivrig turgjenger og deltok i ”Onsdagstrimmen” i flere år. En gang i uken var hun i svømmehallen der hun dyrket sin interesse for svømming. Om vinteren var hun en ivrig skigåer. Ikke mindre enn 10 ganger var hun med og gikk det årlige Sandfjellrennet – en skitur på 40 kilometer, som gikk av stabelen i Soknedal. Siste gangen hun hadde ski på bena var da hun deltok i ”Jenterennet”, som 88-åring!

Noen ganger ble det vel hektisk for henne. En gang var hun med på en pensjonisttur med Hurtigruta til Røst i Lofoten. Dette holdt på å kollidere med en barsedåp av et oldebarn i Førde! Men Ingeborg visste råd: Hun returnerte noe tidligere enn det øvrige reisefølget ved å reise til Bodø, tok derfra nattoget Trondheim, der hun etter avtale med en av døtrene fikk utlevert sine festklær til barsedåpen på jernbanestasjonen, og derfra videre med buss til Førde. Da var Ingeborg 84 år.

Nevnes kan også at hun ved et par anledninger reiste til Spania der hun fikk oppleve Sydens sol og varme.

I en alder av 90 år begynte imidlertid helsa til Ingeborg å svikte. Hun fortsatte å bo i sin leilighet der hun fikk daglig hjemmehjelp og tilsyn.

Hun flyttet etter en tid til Brundalen sykehjem, hvor hun bodde til hun døde i en alder av 94 år.

Sønnene

Anders og Lars Haugan

Jødepiken i veggen

Hun ønsket aldri å fortelle sin historie til noen da den var for vond både for henne og for ektemannen som reddet livet hennes. - Sorgen er vår var svaret, når noen ville skrive deres historie.

Et lite rom i veggen var hennes eneste trygge plass i denne verden av jødehat. Familien som drev flere forretninger i Trondheim ble deportert til en brutal skjebne. Betzy Rosenberg stod ved en feiltagelse ikke oppført på listen over de som skulle hentes denne kvelden.....

Betzy var en av de siste gjenlevende røster som kunne fortelle troverdig om etnisk/religiøs forfølgelse. Den burde lyttes til av alle unge – og eldre som kan ha glemt.

Jødeparet Jenny og Bernhard Rosenberg fikk den 1.juli 1919 sitt første barn, en datter som de kalte Betzy. Hun ble født inn i en slekt av varme og ressurssterke mennesker. Med nær tilknytning til mors søstre, tante Rosa og tante Maja samt besteforeldrene Rebekka og Abraham hadde hun en god og trygg barn-

dom. Familien Philipsohn var en stor og lykkelig familie. De var forretningsfolk i konfeksjon med butikk i Midtbyen og med nær tilknytning til de jødiske tradisjoner. I oppveksten bodde hun mye hos familien Philipsohn - hennes besteforeldre på morsiden i Trondheim. Det var før krigen 8-9 jødiske familier i Trondheim.

Hun gikk på Singsaker skole. Familiene bodde i nærheten av hverandre så de var mye sammen. I 1924 fikk Betzy en bror, Charles, som hun var svært knyttet til.

Tante Elisabeth døde i 1931 av tarm-slyng. Hennes bortgang medførte stor sorg i familien, men dette dødsfallet skulle vise seg å bli Betzys redning!

Mor Jenny var en meget sterk kvinne. Da hun ventet på å bli deportert sendte hun sin datter Betzy en lapp hvor det stod: "Vær sterk, Betzy!" Den lappen hjalp henne mang en gang senere.

De første spede tegn på at ikke alt var slik det skulle være fikk de i butikken da selgerne virket svært nervøse når de var der. Butikken begynte å avvise tyske kunder. De hadde jo hørt om Krystallnatten.

Krystallnatten

9. november 1938 var starten på

Nazi-Tysklands jødeforfølgelse og blir kalt krystallnatten. Krystallnatten fikk navnet etter de tusenvis av glasskår som ble liggende igjen etter nazistenes herjinger. Det knuste glasset ble symbol også for knuste liv, familier splittet- noen på flukt, noen i konsentrasjonsleire, noen døde. Nettene 9. og 10. november stormet nazister gjennom jødiske strøk, knuste vinduer i jødiske forretninger og hjem, brant synagoger og plyndret. Brannvesenet stoppet ilden fra å spre seg til ikke-jødisk eiendom, men hadde ordre om å la jødernes eiendom brenne. Mange jøder ble myrdet disse to nettene. For første gang ble det gjennomført massearrestasjoner av jøder, mellom 26 000 og 30 000 jødiske menn ble arrestert og sendt til konsentrasjonsleirene Buchenwald, Dachau og Sachsenhausen. De ble slått og mishandlet, og mange døde de første ukene etter ankomst.

I Norge bodde det ca 1800 jøder før 2. verdenskrig. De aller fleste bodde i Oslo-området og i den jødiske menighet i Trondheim. I Norge ble det ikke gjennomført noen jødegettoer fordi det var for få jøder. Enkelte jøder kom hjem igjen til Norge fordi de trodde de kunne være trygge. Tryggheten varte bare i et år før den jødiske menighet i Trondheim måtte gi fra seg navneliste over medlemmene

i menigheten. Nazistene skaffet seg også en oversikt over all jødisk eiendom. Mange jøder ble forferdelige redde da tyskerne angrep Norge 9. april 1940.

I tyskokkuperte land ble deportasjoner og massearrestasjoner av jøder oftest gjennomført av tyskerne selv, men i Norge samarbeidet tyskerne med Vidkun Quisling og hans parti Nasjonal Samling. NS gikk først til angrep på jødene. Jødene måtte gi fra seg radioene sine et år før nordmennene måtte. En del politimenn i Norge advarte jødene før de kom og tok dem.

Detidligste jødeforfølgelsene i Trondheim opplevde de da Betzys mor ble slått ned av ukjente ved Bakke kirke. Omtrent samtidig ble det gitt ordre fra politiet om at alle jødefamiliene skulle fotograferes. Det skulle lages pass og legitimasjonspapirer – med innstemplingen "J"- jøde.

Etnisk rensning var i gang.....

Tante Maja ble tidlig utkommandert til å vaske på sykehuset. Der ble hun kjent med en sykepleier som hun fikk stor tillitt til. Det var denne sykepleieren som i 1941 tilbød Betzy en fluktmulighet med noe spesielle betingelser: Hun skulle flykte med

en sukkerbåt, kortklipt og kledd som dekksgutt. Denne flukten ble det ikke noe av. Den samme sykepleieren skulle imidlertid tips Betzy om en dekningsmulighet på Byneset.

Sent i 1941 fikk familien et annet tilbud om flukt. Hun var i Philipsohns butikk i Prinsens gate 28, da en elskverdig mann kom inn og presenterte seg som Johansen. Han tilbød seg å organisere flukt for familien til Sverige. De nølte, men han gav seg ikke. Det var tante Rosa som var i butikken da. Tilslutt – etter en times tid – aksepterte han avslagene og skulle til å gå. Da han skulle ta på seg vinterfrakken kom noe av foret til å vises:

Der stod NS-merket! De hadde unngått en felle!

De fikk også tilbud av gode jøssingløser om hjelp over til Sverige. De ble alltid tilbudt tjenestene i butikken. De følte seg aldri helt sikre – og avviste tilbudene. Den viktigste begrunnelsen var alltid at de måtte ta hensyn til mormor Rebekka. Hun var hjertesyk og skulle være i ro. Familien orket ikke å reise fra henne, og hun orket ikke å reise over grensen til svensk frihet.

Naziveldet strammet grepet

De jødiske mennene i Trondheimsområdet ble tatt sommeren i 1942.

Morfars Abraham, onkel Philip, far Bernhard og lillebror Charles ble sendt til Falstad i Nord-Trøndelag. Senere ble de sendt til Bredtveit. Tante Rosa hadde lyst til å besøke faren på Falstad, men han var syk, og hun fikk verken se ham eller levere ham noe. Da ble de reddet og begynte å ane konturene av skrekkveldet.

24.februar i 1943 ble de sendt til Tyskland. Tidlig i mars var alle døde. Bror Charles ble først kalt inn i brevsform og skulle møte hos politiet. Han var bare 18 år gammel. Han ble sendt til Falstad litt etter de voksne mennene. I ettertid kom det fram mange grusomme detaljer fra Falstad og Gestapos tortureringer av menn og gutter. Hun fikk også vite hvordan de detaljert hadde mishandlet hennes kjære og eneste bror.

Betzy bestemte seg da for aldri å få barn.

Arne Haug-Rønning var fra en gård på Byneset, nærmere bestemt på "Bakkan". Betzy kjente ham som kunde i butikken fra hun var 14 år, han var da 36 år gammel og ungkar. Etter Rosas mislykkede tur til Falstad fikk også Arne skrekken og torde ikke å besøke oss.

Kulden kom sigende inn med full tyngde.....

I 1942 ble de jødiske kvinnene internert i en leilighet på Museums-plassen i Trondheim. Mor Jenny var blant disse. En dag moren satt internert på Museums-plassen gikk Betzy forbi og så sin mor sitte i et vindu. Hun ropte at hun hadde fått tak i et par beksømsko til henne, men Betzy torde ikke å gå inn i huset. - Moren så svært ulykkelig og alvorlig ut, fortalte Betzy etterpå. Da hun kom til butikken hadde noen vært og levert de omtalte beksømskoene til henne. Rosa visste ikke hvem som hadde vært der med gaven. I skoene var det en lapp fra moren:

"Ja, Betzy, jeg er her. Vær ikke redd. Det er ikke bare meg, men flere med. Ta det med ro, spis mye mat. Det hjelper ikke å gråte. Vær klok og spis."

Jenny

Moren viste omsorg for sin eneste datter – inntil dødens terskel. Betzy tok vare på denne lappen gjennom hele livet.

Moren ble sendt med fangeskipet Donau 24.februar 1943.

De andre kvinnene i Philipsohn/Rosenberg-familien bodde sammen i et

melkeutsalg i Vilhelm Storms gate, en sidegate til Arkitekt Christies gate – der synagogen ligger.

Tanta Maja fikk Betzy til å reise ut- over til Byneset for å undersøke muligheten for skjul der. Hun tok åpent bussen til Byneset.

- På Strandly – Arnes ungarshjem helt nede i strandkanten – var døra åpen på bynes-vis og en lapp fra Arne varslet : ”På sjøen”. Hun ventet til Arne kom hjem. Hun ble der i to angstfulle dager. Naboen holdt hus for Rinnanbanden! Disse naboene reiste etter krigen fra Byneset.

Kom til byen straks! lød beskjeden, som kom med bud. Det var de økende rykter om deportasjon av jøder som lå bak. Betzy pakket en solid oppakning med arbeidsklær og det hun ellers kunne få bruk for i fangenskap. På vei til byen, ved Rye, kom to tyske politioffiserer inn på bussen. De ville se pass og legitimasjonspapirer. Hun viste passet med ”J”. De så lenge på henne. Det ble oppstyr og en svært trykket stemning i bussen. Så forlot tyskerne bussen. Arne var med på vei til byen. Jungeltelegrafene virket også den gang: Nå var Arne Haug-Rønning(45) observert med en jødisk pike på 23 år på Bynes-bussen! Tanken om at dette var en tabbe

som gjorde et eventuelt skjul på Byneset umulig streifet dem. De kom seg til byen, men var de på vei til en dødsleir? De gikk sakte oppover til Vilhelm Storms gate. Arne ble ikke med inn, men stilte seg opp utenfor melkeutsalget for å observere. Betzy gikk inn. Spenningen i rommet var intens. De regnet med snart å bli hentet. Ingen kom innom. Ingen trøst å få. Folk var redd jødene.

Litt senere på kvelden kom et par norske politimenn til melkeutsalget. De leste opp navnene på de som var forventet å være der. Betzy satt på en benk ganske langt bak. Politimennene leste fra en stor protokoll. Så på Betzy og sa Elisabeth Philipsohn? Nei, hun rettet da opp å sa at hun het Betzy Rosenberg. De visste ikke at Elisabeth var død for 10 år siden. Betzys navn stod ikke i protokollen! De så på henne flere ganger. Så tok de med seg alle de ”protokollførte kvinnene”. Hjertesyke mormor Rebekka fikk bli igjen sammen med Rosa, som skulle pleie henne. Dette var vel det nærmeste de enset av nazi-barmhjertighet.

Da tantene Frida og Maja ble geleidet ut døra sa Rosa: Dem ser vi aldri mer. Hun fikk rett. Rosa ble imidlertid tatt på åpen gate tre uker senere, og deportert med fangeskipet Donau. ►

MEDLEMSKONTINGENT for 2008

På motstående side finner du giroblankett for medlemskontingenten for år 2008.

Kontingenten er som før

kr. 100,- pr. Person.

Viktig !

Husk å skrive avsenders **navn og adresse i avsenderfeltet på giroen.** Det er **ikke nok** å signere i kvitteringsfeltet på giroen, da dette feltet blir skravert over av banken, og er derfor uleselig når meldingen kommer til oss, og banken har ikke lov å opplyse hvem som har den og den konto.

Ønsker du imidlertid å støtte arbeidet vårt uten å binde deg som medlem, kan du gjerne benytte blanketten. Du stryker bare teksten kontingent og skriver gave isteden.

*Vi takker hjerteligst
for den støtte vi får!*

-----klipp her og send inn-----klipp her og send inn-----

Kvittering

Innbetalt til konto

Beløp

Betalerens kontonummer

Blankettnummer

6149341531

Betalingsinformasjon

GIRO

Betalings-
frist

Underskrift ved girering

MEDLEMSKONTINGENT FOR 2008

Betalt av

Betalt til

**Byneset Historielag
v/Ole A. By, Martin Haugens v. 23
7070 Bosberg**

Belast
konto

Kvittering
tilbake

Kundeidentifikasjon (KID)

Kroner

Øre

Til konto

Blankettnummer

< >

4285.07.91516

<6149341531>

Etter at den svarte bilen hadde kjørt av gårde med tantene kom huseieren ned og beordret Betzy ut øyeblikkelig. Arne stod fortsatt i mørket og ventet. Da hun kom ut stod det to ukjente menn der med lykter. Mennene fulgte etter Arne og Betzy ned til Trønderheimen. Der slapp de taket. De satt på Trønderheimen i tre timer. Faren var nå at begge kunne bli arrestert om de gikk ut på gata. Den kvelden tok de inn i et hus som Arnes søster eide ved Fjordgata. Der bodde de i 4-5 dager. Arne dro alene til Byneset for å undersøke mulighetene for dekning der. Han arbeidet på spreng i et og et halvt døgn før Rommet stod klart – et rom som var innvendig tapetsert med svart blindingspapir. Dette var for å hindre lukt i forhold til om man skulle bruke hunder for å spore henne opp. Med en gulvflaten på 50*65cm. Høyden var 120cm. Ingen lufting og kun en vedkasselignende innretning til å sitte på. Døren inn til rommet var skjult som en del av panelet.

Arne kom tilbake til søsterens hus med spark. Han ville ta Betzy med seg på sparken ut til Byneset med en gang. De dro fra midtbyen i 20-tida og hadde da 20 kalde kilometre foran seg! Turen ville normalt ha tatt ca to timer, men i Trolla møtte de to tyskere som ropte ”Halt!” I mørket kjørte de

forsiktig og lydløst forbi vaktposten. De ble bønnhørt, og kunne sparke videre langs vinterveien mot Byneset – en tur som da tok betydelig lenger tid denne kvelden.

Vel inne i hytta orienterte Arne om Rommet og en revolver han hadde: ”Blir vi overrasket av gestapister eller politi, skyter jeg først deg, så meg selv.” Revolveren lå på nattbordet eller i skuffen under hele resten av krigen. I soverommet hadde de nattevakt på skift. Gardinene gav mulighet til å se ut når det var lyst utenfor. I mørket var det atskillig verre. Hytta Strandly lå slik til at besøkende kom bardust på dem. De måtte overvåke adkomsten fra det ene soveromsvinduet. Stadig på skift – stadig i hviskende stillehet. De spiste også på skift, unntatt på julaften. Da spiste de sammen.

Hun oppholdt seg en del på kjøkkenet. Der var det bare vedkomfyr og naboene så når det ble fyr i ovnen. Det medførte at hun ikke kunne koke eller bake hvis Arne var borte. Da ville røyken avsløre henne.

En gang kom en bonde på uventet besøk mens Betzy var på kjøkkenet. Hun ilte til Rommet da gjesten banket på. Han mente at han hadde hørt noen snakke, men Arne skyldte på at

han var blitt gammel og snakket med seg selv.

I to og et halvt år levde de på tå hev. Arne var ikke i vanlig arbeid, men fisket for eget bruk og salg. De hadde kun et rasjoneringskort – Arnes. Det lot til at slekta aksepterte Arnes overgang fra å være maler til å leve nærmest av naturalhushold. Krigen gjorde nok sitt til at dette lettere ble akseptert.

- En skulle tro at en ble blasert av stadig fersk sjømat, men fisk fra sjøen ble spist med hellig andakt. Det var høytid over hvert måltid, fortalte Betzy.

En mørk høstdag i 1943 kom en gjeng fra Rinnanbanden bort til hytta. Betzy satt i Rommet. Arne var borte for å hente en avis hos sin bror da inntoget skjedde, men han ante faren så han satte seg på et skjulested i skogen, og så hva som skjedde. Han mente at hele Rinnanbanden hadde vært utenfor hytta den gangen. De ropte og banket i veggene.

Senere på høsten fikk de besøk av en stornazist som tilfeldig gikk forbi. Han hadde svært god tid, og ble der i fire lange timer. Betzy, som satt inne i mørket og uten ventilasjon var besvimelsen nær. I rommet var et en

gnagende ensomhet og redsel. Hun banket forsiktig i veggene. Det var signal til Arne om at hun var i live, men ikke holdt ut lenger. Dette besøket var en stor påkjenning for de begge.

Etter et års tid, senhøsten 1943 holdt de på å gi opp. Det var uvisst hvor lenge krigen ville vare. Dette livet på stadig vakt, alltid hviskende og med en angst for at tyskerne kunne okkupere Strandly slet hardt på dem begge.

Fra Betzy kom i skjul i Strandly sist i november 1942 til frigjøringen var hun ute av huset bare én gang. Det var en båttur høsten 1944. Da møtte de en tysker i en annen båt, som snakket med Arne. Betzy lå da i skjul under presenningen. Hun våget seg ikke mer på sjøen etter denne episoden.

Denne høsten 1944, mens Arne var en tur i byen, kom det 20 tyskere ned til hytta. De snakket høyt og Betzy stod i soverommet og hørte hva de sa. Det tyske språket skjønte hun da hun kunne jiddisch som ligner nok på tysk til at hun ble hjulpet. De var på utkikk etter noen som kunne selge fisk!

Krigen tok slutt

De hadde ikke radio, men leste Adresseavisen omhyggelig selv om denne var grundig sensurert. Frigjøringsdagen 8.mai 1945 leste de om i avisen, men levde i skjul frem til juni. De var slitne og våget ikke riktig å slippe gleden frem. De fulgte daglig med i avisen og skjønte etter hvert at det gikk an å stole på det som stod skrevet der nå.

De våget seg en tur til byen på en busstur, noe som var en merkelig opplevelse – for trønderne. Folket trodde ikke sine egne øyne når de så Betzy – en jøde – levende! Hun var mager, sliten men i høyeste grad i live med en gryende fremtidsoptimisme. Hun hadde ingen venner i byen, ingen var igjen. Alle vare borte – bortsett fra mormor Rebekka, som hadde en skral helse da. Hun døde den 16.juli på frigjøringsommeren. I hennes begravelse kom en del jøder returnert fra Sverige, som Betzy ikke kjente særlig godt. Først utpå høsten møtte hun en overlevende onkel, Jacob Philipsohn, som hadde berget livet i Sverige.

Betzy og Arne giftet seg nyttårsaften i 1949 hos Byfogden i Trondheim – uten selskap og uten forlovere. Arne var da 52 år og Betzy 30 år.

Både Arne og Betzy er gått bort, men de fikk leve sammen i enda 30 år i fredelige omgivelser i Strandly, som reddet livene deres under en grusom krig .

Anne Lise Berg

Betzy i fin stas

Betzy og Arne v/Saltstraumen på ferie

Nik. Haugrønning AS - en bedrift storbøndene på Byneset ikke hadde tro på

Nikolai Haugrønning måtte som 15 åring ta mange tunge tak og avgjørelser for å berge familien gjennom tøffe år etter at tragedien rammet familien så hardt.

Han visste hva hardt arbeide var og visste verdien av å holde sammen. Bedriften Nik. Haugrønning AS ble bygget opp rundt disse verdiene.

Nikolai Haugrønning viste tidlig at han så løsninger selv om det kunne se aldri så mørkt ut.

Allerede som tre-åring ville han gå fra Sletta og over Hoems-marka. Mor Olga var litt betenkt over dette, men lot likevel guttungen gå den turen. Med pjokken vel hjemme igjen spurte hun hvordan turen hadde vært. Lille Nikolai kunne da fortelle at det hadde stått to hester foran ham på stien, men det gikk bra det for han tok bare en kvist og fikk de til å gå til siden så han kunne gå videre på den stien han ville gå!

Viljesterk, sympatisk og uredde alle-rede da.

Dette skulle vise seg å være svært gode egenskaper som han fikk god bruk for siden i livet også.

Nikolai og hans fem yngre søsken - Magnar, Oddvar, Sigrid, Marit og lillesøster Borgny ble dessverre tidlig farløse og med mor Olga som måtte amputere den ene foten var gode råd dyre for 15-åringen og odelsgutten på Haugrønning. Han var heldigvis både kreativ og praktisk anlagt – noe som kom til å prege hans liv.

Til moren snekret han en trefot slik at hun kunne bevege seg noe og til søsknene laget han blant annet ski og staver. Av to bjørkestokker laget han et par fine og kjærkomne ski til sin søster Sigrid. For å runde opp skituppene brukte han vanndamp. Dette var mye jobb!

Som i de fleste søskenflokker var temperaturen til tider høy og amper også her. Så en dag da det virkelig hadde kokt over, tok Oddvar, som også var en handlingsorientert ung mann, øksa fatt og lagde ”pinnved” av skiene til Sigrid. Dette huslige dramaet er noe søsknene i dag hus-

ker svært godt, og som med tiden har blitt et artig minne.

Han tok ansvaret for å holde søskenflokken sin samlet. Dette medførte at han svært tidlig tok del i gårdsarbeidet som måtte gjøres. Alle barna måtte jobbe i gårdsdriften for å få det hele til å gå rundt. Nikolai nektet å begynne på skolen, da han ikke ville gå alene, men mor Olga ordnet det slik at broren Magnar, som var et og et halvt år yngre begynte

samtidig med ham på Hangersletta skole hos lærerinnen Olava Opland.

Før skolen begynte om morgenen ble melka levert på kaia, og etter skoledagens slutt fisket de slik at de hadde mat. Skolegangen varte kun i 6 år for eldstemann på gården. Han var mer interessert i biler og mekanikk enn i gårdsdrift, så hans bidrag til familien kom etter hvert fra oppdrag innen transport. Nikolai kjørte noen turer med Johan Olsen, og det var nok til å få førerkort på den tiden!

På gården ble det nå kjøpt inn sølvrev, kursen var den gang en rev for ei ku! Dermed var pelsdyroppdrettet i gang i "Rønningen". Det var broren Oddvar som etter hvert tok over og utvidet driften av pelsdyrfarmen.

I august 1935, startet Nikolai med varetransport i egen lastebil. Under

krigen kjørte han og Magnar last for tyskerne. Jobben var å kjøre og fylle masse i grøfter på Ø y s a n d . Deres måte å sabotere på var å

fylle med ismasse i stedet for stein og grus! Kjørte også material til Lebesby i Brålia, da dette var planlagt som byggekantor.

Tyskerne tok senere bilen deres uten videre spørsmål og betalte 13000 kr for denne "ekspropriasjonen". Dette var svært mye penger den gangen og gav muligheten for å kjøpe en ny bil. Oppdragene innen varetransport ble stadig flere.

I Mars 1936 på et svært glatt føre kjørte han melk til byen. Ved Munkaunet kom en lastebil fullastet

med kull og koks skliende sidelengs rett imot Nikolais bil, som etter dette voldsomme sammenstøtet ikke var kjørbar! Gustav Sjøhagen, som var med på denne turen, kunne fortelle at Nikolai da gikk rolig ut av bilen og la sjåførlua si oppå det som var igjen av panseret.

Det ble trolig en brukbar skadetakst på lastebilen, og det var da en skadefro sambygding skal ha uttalt at: ” Nå må vel Nikolai se til å bruke vettet å slutte med denne bildrifta”.

Det falt visstnok ikke i særlig god jord.....

Englevakt

En februar morgen i 1943 var Nikolai og søsteren Marit på vei til byen da de ble truffet av en ”blindgjenger”. Prosjektilet som var 7 cm langt og hadde en diameter på 3 cm gikk langs rattet og rett inn i låret på Nikolai! Den dramatiske hendelsen resulterte i seks uker på sykehus, som tross alt kunne ha fått et helt annet utfall.

Rattet pryder i dag kontoret på Nik. Haugrønning.

Høsten 1945 ble alt tysk bilmatriell frigitt av de allierte. Nikolai kjøpte da en fire-hjulsdrevet dieselbil som han drev frakt med. Det var faktisk denne som ble brukt for å frakte en dreibenke til en foretaksom ungdom i Vanvikan som het Bjørn Lyng. Fer-

den gikk om natten over Stadsbygda og til Vanvikan. For dette oppdraget mottok han 400 kroner. Den dreibenken har kanskje vært den gryende starten på oppbyggingen av Bjørn Lyngs suksessrike virksomhet?

Ingen tillitt fra storbøndene

Han gikk til Byneset Sparebank for å søke lån til å etablere virksomheten sin, men dette ble avslått. I den tiden var det lite rettferdighet og demokrati som rådet i bygde-Norge. Det var bøndene på de store gårdene som i realiteten regjerte med pengene i bygda, da det var disse som var innvalgt i styre og stell. Dermed stilte Nikolai med svake kort. Avslaget tok han svært tungt! Han gikk så videre til Bøndernes Bank i Trondheim, hvor han fikk lån av en som nok gikk utover sine fullmakter.....

Nikolai giftet seg med Elen Fallan fra Fallan og fikk fem barn – to døtre og tre sønner. Familien flyttet flere ganger.

I 1951 flyttet han virksomheten til Trøan ved Langlohaugen. Familien flyttet også med hit..

Her startet verkstedvirksomheten som senere, i desember 1957, ble flyttet til Rye, noe også familien gjorde. Aktiviteten og etterspørselen økte stadig i bedriften, og anlegget på Rye ble bygd ut i flere etapper.

Bak enhver fremgangsrikmann

.....

Mens Nikolai hadde arbeidsdagen i den daglige driften var Elen absolutt med på sin måte ved å lage mat til alle arbeiderne, og også til de kundene som var innom når det ble servert mat. Det var mye varme og hjertelighet for folket i og rundt driften fra Nikolai og Elen. – Det var mang en gang at de ansatte også fungerte som barnevakt for oss guttene, forteller sønnen Rune. Dette

viser at samholdet fungerte begge veier.

At problemer var til for å løses viste Nikolai flere ganger. Han laget blant annet den første høysvans av rør i Norge i 1951 og laget i 1952 en potetsetter som matet potetene ned i jorda. Dessverre er alt dette blitt borte.

Selv om det var mye å gjøre med oppbyggingen og driften av verkstedet tok Nikolai seg bestandig tid til å besøke hjemgården på Haugrønning, hvor søsteren Sigrid bodde med sin familie og mor Olga. Han har alltid hatt en omtanke for familien, slekta og de ansatte – både som unggutt

og videre gjennom livet. ”Udugelig” ungdom tok han gjerne inn i verkstedet og lærte de opp til å være og å føle seg nyttige – og ikke minst føle at de var en del av fellesskapet. Det ble flinke folk av disse guttungene!

Da eldstemann Niklaus var 14 år fikk han ansvaret for den daglige driften en uke, da foreldrene skulle på en ferie. Etter hvert fikk sønnene stadig mer ansvar og tok etter hvert beslutningene

i driften. Niklaus overtok driften av Nik. Haugrønning AS i 1971. Harald og Rune kom til etter hvert som de ble voksne.

De 5 barna til Nikolai ga ham 7 barnebarn, 5 jenter og 2 gutter. Den yngste gutten kom til verden kun uker før Nikolai gikk bort i 1993. Den gutten bærer navnet Nikolai André Haugrønning.

Sønnene driver familiefirmaet videre i Nikolai's ånd. Mang en Bynes-gutt har startet sin karriere innenfor transport, maskinkjøring eller mekanikk i denne bedriften; flere av dem job-

ber der fortsatt, og det kommer stadig nye ungdommer, nå for tiden av begge kjønn, som vil begynne der.

Nikolai Haugrønnings livsverk er en veldrevet og anerkjent bedrift,

til tross for mye motstand og dystre spådommer i starten.

-Ja, vi er stolte av faren vår!

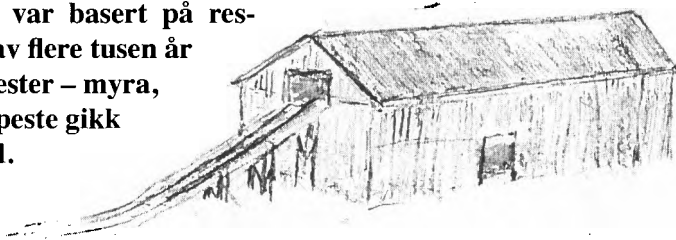
Anne Lise Berg

Bynes Torvstrøfabrikk

- Den første fabrikk i bygda

De var mange, nyttige og krevde stor arbeidskapasitet.

Produksjonen var basert på ressurser i form av flere tusen år gamle planterester – myra, som på det dypeste gikk seks meter ned.

Første halvdel av 1900-tallet var det flere fabrikker rundt i Norge som utvant torv til produksjon av strø for dyr. Men etter at prisene på kunstgjødsel sank på 1950 tallet, mistet torven sin oppgave som gjødselopsamler og isolasjon. Den ble utkonkurrert av flis og halm, samt steinull.

I dag er det bare historien igjen av Bynes Torvstrøfabrikk, en historie som Olav Wik har samlet sammen og tatt godt vare på.

Bynes Torvstrøfabrikk ble etablert i 1919, men kom ikke ordentlig i drift før to år senere. Den lå like sør for gården Skjelbreia, hvor Wik vokste opp.

To gårder var involvert i driften – det var Høstad 278 (1) og eindommen Skjelbreia 277(2), hvor fabrikk lå. Til sammen omfattet driften 140 dekar myrområde, likt fordelt på disse to gårdene. Wik husker godt fabrikk og har derfor vært interessert i å bevare de mange slitte bøkene med

de stadig falmende sidene, dekorert med en håndskrift som hører til i en helt annen tid.

Driften startet opp med 92 andelshavere med 413 andeler. De fleste andelshaverne var bønder.

Byneset var rik på denne viktige og nesten evigvarende ressursen. Tanken var å ta ut myr slik at man kom på leirjorda og da kunne få brukt denne til jordbruksformål.

Torva ble stukket ut i skiver, som ble lagt til tørking på hesjer med to tråder. Torvskivene måtte vendes så de tørket på alle kanter. Tørre torvskiver ble så tatt inn i fabrikken og kvernet til løs masse som deretter ble presset i baller, holdt sammen av trådlister. Størrelsen på en balle var 1 m*60cm*70cm. Prisen på en balle var i krigsårene 4 kroner. Her på Byneset ble torvstrøet for det meste brukt til husdyrene i fjøs og stall, noe som fremgår av protokollene. Torvstrøet egnet seg mye bedre enn sagflis til å ta vare på fuktigheten. På fabrikken var det 4-5 ansatte i heltidsjobb.

Man var også her prisgitt naturens luner

Vi finner at det i årene 1926 og 1927 var det storproduksjon. Det ble da produsert 2000-3000 baller i året.

Noen år var det tørke, og da ble det mindre produksjon. Dette medførte

at andelshaverne måtte legge inn kapital for å få det hele til å gå rundt igjen.

I krigsårene var lønna 3 kr dagen for fabrikkarbeideren. Etter krigen gikk lønnsnivået oppover i takt med den økende velstanden landet opplevde.

Det var lange og arbeidskrevende dager i fabrikken for de ansatte. Det var store krefter i sving, spesielt når torva skulle knuses i "knusa".

Det var en forferdelig ulykke på fabrikken en arbeidsdag i 1930. En av de ansatte, Ole P. Langørgen trådde feil og fikk foten i "knusa". Han døde på vei til byen.

Produksjonene av torvstrø ble stadig mindre etter krigen. Fabrikkløkalet ble tatt ned og solgt til Asbjørn Vold for 3500,- og ble bygd opp som fjøs på gården hans.

Bynes Torvstrølag ble helt avviklet den 30.april i 1963.

Myra ligger fortsatt der som et stille minnesmerke over en virksomhet som en gang var svært viktig her på Byneset.

Olav Wik og Anne Lise Berg

Historisk tur til gravrøys fra bronsealderen

Er bronsealder noe som har med Byneset å gjøre, eller er det bare noe vi leser om i historieboka? Det var det mange på 5.trinn på Spongdal skole som spurte seg selv om i høst. De fikk svar.

Fredag 21.oktober la vi i veg for å besøke gravrøyser på gården Størvold. Den vel to km lange turen fra skolen gikk raskt. Det var jo nesten bare nedoverbakker. Vi hadde fått beskjed om at vi bare kunne gå nedover mot sjøen.

Der, på et åpent jorde, stod Olga og Harald Steinshylla og tok imot oss. De er besteforeldrene til Håkon i

klassen, og mange hadde truffet dem før. En flokk mohairgeiter gikk og beitet i en innhegning. De var nok ikke fra bronsealderen, men likevel et hyggelig møte for elevene.

Midt på jordet stod Olga med varm saft til alle. Det var ikke første gangen hun tok imot elever fra Spongdal skole, og hun visste at heimelaga saft var noe som smakte.

Men hvorfor hadde Olga og Harald plassert seg midt på jordet? Jo, Harald hadde fått ny viten. Boplass var registrert akkurat der de sto. Det hadde bodd folk der for ca 3500 år

siden. Kunne det være mulig? Da var det ikke bare Abraham som levde på den tida.

Harald førte oss litt lenger mot sjøen. Der fikk vi øye på ei stor steinrøys av ganske store steiner, med en bautalignende stein på toppen. Med utsikt utover sjøen var det en flott beliggenhet. Noen av de sterkeste elevene kunne nok tenke seg å ta med seg steiner ned til sjøen. Det ville gi et skikkelig plask når disse ble sluppet fra berget.

Men nei, det ville de ikke prøve seg på. Disse steinene var nok mer som hellige. Ingen tar steiner fra ei gravrøys. Faktisk var det ingen som lufta tanken en gang.

De stod der og hørte Harald fortelle om en person som var lagt i et slags gravkammer av steinheller en gang mellom år 1200- og 1500 f. kr. Resten av denne personen var under

alle steinene. Noen lurte på om det var dyre skatter der også, men det avkrefta Harald. Det var ikke funnet verken smykker eller redskap i gravkammeret.

Det er ganske fantastisk. Det ligger gravrøysen og gravhauger i gangavstand fra skolen. Dette var ingen enestående opplevelse. Mange elever minnes besøk på Høyem eller Mule også. Gravhauger fra vikingetida og eldre. Kristine Haug er nok den som sammen med Olga har vært mest raus med safta de seinere åra. Ingen venter å få servering på slike besøk, men det fester seg som gode minner om gjestfrihet.

Elevene fikk tid til å leike og spise også før vi dro tilbake til skolen. Mye oppfinnsomhet kommer fram i slike omgivelser. Om turen tilbake er det bare å si. Noen brukte mer tid på å gå oppover enn nedover Høyemsliene.

.....og det landet et fly i Mebygda

På ettersommeren i 1939 skjedde ei uvanlig tildragelse i Mebygda. Et fly landa og tok av igjen. Jeg kan sjøl huske hendinga.

Ei nabo jente og jeg lekte oss ved låvebrua heime da vi fikk se et fly som kom i lav høyde over oss fra Tofta.

Flyet fløy så lavt at vi helt tydelig så to mann inni det. Den ene satt foran den andre. Flyet gjorde en sving og fløy så en runde til over Mebygda, svingte så sørover ved Espagjerdet. Fløy så mot nord igjen over Lava-plassen. Flyet fløy stadig lavere og

lavere over Graneggengårdene og tok bakken ved Graneggen nedre – Sætergården.

Vi sprang inn og fortalte mor hva vi hadde sett og vi vill bortover for å se, men fikk ikke lov til det.

En gårdbruker på en av Graneggen-gårdene hadde vært i Montana i flere år og var cowboy der. Han hadde en bror som fortsatt var bosatt der. Det er fortalt at da flyet fløy så lavt over hustaka så tenkte han i farten at det var broren som var kommet hjem på besøk fra Amerika. På cowboyvis heiv han seg på en hest og rei i strak galopp bortover mot flyet for å ønske broren velkommen heim!

Men så var det altså ikke "amerikabroren"!

De to i flyet var kommet ut på bakken da folk fra grenda kom dit, har jeg hørt. De hadde kart og kompass som de studerte ivrig og gav dermed inn-

trykk av at de ikke riktig visste hvor de var. De var lite snakkesalige og likte dårlig at de som kom til var nær flyet. En som var der fortalte senere at en av flyverne snakket svensk. De fylte etter bensin fra ei kanne som de hadde bak i flyet. Så tok de av igjen. En bykar som bodde i mastua hos oss under krigen mente at det var et spionfly på oppdrag for tyskerne for å drive observasjon av Trondheimsfjorden. Han fortalte at det var kjent at tyskerne drev med overvåkning av kysten i Norge flere år før krigen. Kanskje var det et slikt fly.....?

Anton Lothe

Har du en historie fra Byneset – lang eller kort – som du mener kan være av interesse for neste års juleblad, så er det bare å ta kontakt med Anders Haugan i redaksjonen. Skriv gjerne historien din selv eller du kan få en av oss til å skrive dette.

Vi ønsker med dette å takke for det positive og hyggelige samarbeidet vi har hatt med familie og slekt av de omtalte personer i årets blad.

17-maitog på Hangersletta i 1943

Vi ungene i Rønningsgrenda ville lage et skikkelig 17-mai tog. Kanskje litt betenkt, men vi la i vei. Vi startet mellom Kleivahaugen og Aunrønningan.

Like innenfor Einan ble vi stoppet av Åse Sten. Hun var vettskremt og kunne fortelle at det satt fullt av tyske soldater i veikanten innefor Korshaugen. Vi spekulerte en stund,

men noen voksne sa at ungene bare skulle få gå videre. Vi fortsatte og der satt soldatene! Vi stoppet opp og stod en stund bare å så på dem. De smilte og var bare hyggelige. Deretter span-derte de spisesjokolade på oss, som smakte utrolig godt.

Toget fortsatte så videre til Bakkan hvor det ble oppløst. Her ble vi da fotografert.

Fra venstre bakover: Britt Hansen, Gerd Johanne Sve og Oddmund Haugrønning

Midtrekka bakover: Solbjørg Haugrønning og Reidun Karlsen

Høyre side bakover: Ingeborg Haugrønning, Sigrun Haugrønning, Charlotte Eggen og Leif Åge Haugrønning

Onsøyhåggån 2007

Styret i stiftelsen Onsøyhåggån har i 2007 bestått av Leder Erling Klomsten, Kasserer/sekretær: Bjørn Haug og Styremedlem Reidar Bjørnbeth.

Det er avholdt et styremøte. Saker til behandling var planlegging av arbeidsoppgaver i 2007. Det ble enighet om at skifting av vinduer i våningshuset skulle prioriteres. 7 vinduer ble bestilt og levert, men på grunn av mye dårlig vær er det kun blitt skiftet ut 3 vinduer i år.

I tillegg er det lagt nytt gulv i halve fjøset og montert to båser, tilnærmet slik det engang var.

Det er utført 150 dugnadstimer. Hakkespetten har hatt et sabbatsår, så det er dermed ikke blitt flere hull i låveveggene!

Gjester som har besøkt plassen kan nevnes:

7. juni

Rye skole6.k1 – Sommeravslutning

19. juni

Byneset Spelemannslag – Sommeravslutning

12. juli

Besøk av tre utflyttede Bynesinger

12. august

Åpen dag i Onsøyhåggån med plassvandring som startet på Martinsplassen med ca 15 deltagere. Turen gikk innom 9 husmannsplasser og avsluttet i Onsøyhåggån. Besøkende på åpen dag var 40 personer til sammen.

17. oktober

Plassen stilt til disposisjon for Rye barnehage. Barna hadde en fin dag på plassen.

Styret i Stiftelsen Onsøyhåggån ønsker alle en riktig god jul og et godt nytt år 2008

Erling Klomsten

**JULE-
NØTTER
2007**

Årets julenøtter er satt opp som 30 påstander. Noen er riktig og noen er feil. Det er altså bare 2 muligheter for svar på hver påstand: Riktig eller Feil. Kryss av for det du vet/føler for er riktig svar på påstanden. Helgardering dømmes til ikke avgitt svar. Det er flere riktige påstander enn feil...

Lykke til, og GOD JUL ønskes alle av Ole.

PÅSTAND	RIKTIG	FEIL
1 Profeten Muhammed grunnla islam i begynnelsen av 600-tallet. Autografen hans er verdens dyreste.		
2 Mennesket og giraffen har like mange halsvirvler.		
3 På 1800-tallet i Paris kunne folk få arbeid som påkledere til nakne snømenn.		
4 Sjøstjerna har hjernen i det ene beinet.		
5 På 1600-tallet vasket kongeligheter i hele Europa føttene sine i rødvin for å slippe fotvorter.		
6 Ut fra prikkene på ryggen til marihøna kan man se hvor gammel den er.		
7 I eldre tid tygget folk på kvae for å få bedre ånde.		
8 På Grønland kan man kjøpe plastpakkede iskuber i matvarebutikkene.		
9 Når det er varmt ute blir Eiffeltårnet i Paris 15 cm høyere enn det er når det er kaldt.		
10 I Romerriket ble åtte dager regnet som ei uke.		
11 Pinnsvin kan ikke leve uten lopper i pelsen.		
12 På flere steder her på jorda kan man ta heiser som går mer enn 100 km/t.		
13 Hjernen er den delen av kroppen som er mest følsom for smerte.		
14 Det fantes dinosaurer med åtte hjerter.		
15 Egg med brunt skall er mer holdbare enn egg med hvitt skall.		
16 Kroppen blir omtrent 2 cm kortere om natta når vi sover.		
17 Tulipanen er egentlig ikke en nederlandsk blomst. Den kommer opprinnelig fra Tyrkia.		
18 90% av alle former for liv som noen gang har eksistert på jorda er i dag utryddet.		
19 Lynet slår aldri ned på samme plass to ganger.		
20 Når romerske menn ble flintskailla malte de ofte nytt hår på "månen".		
21 Nesten alle amerikanske indianere har samme blodtype.		
22 Når svanen skal vaske seg på ryggen legger den seg på ryggen i vannet.		
23 Når appelsinene først kom til Europa spiste man dem med skallet på.		
24 Pingvinene på Nordpolen har annerledes snitt på drakten sin enn de som lever på Sydpolen.		
25 Basketball ble oppfunnet i 1891, men det tok 15 år før man kom på at kurven burde være åpen i bunnen.		
26 Bambus kan vokse med en hastighet på en meter om dagen.		
27 Frihetsgudinnen i New York mangler en negl på høyre pekefinger.		
28 Barn drømmer mer enn voksne og husker oftere drømmene sine.		
29 I Japan tar man av seg skoene når man vil vise respekt for noen.		
30 For barna i Tyrkia er julenissen en kvinne.		

Besvarelsen løst av: _____

Adresser/telefon: _____

Leveres/sendes til **Ole A. By, Martin Haugens v 23, 7070 Bosberg.**
 E-post: **arn-b@online.no** - Svarfrist: **Mandag 21. januar 2008.**
 3 uttrukne med alle eller flest riktige besvarelser får hver sin bokpremie.

JULENØTTER 2006

	SPØRSMÅL	SVAR
1	Hvor mange er med i en kvartett?	4
2	Hva er kvadratroten av 144?	12
3	I hvilken verdensdel ligger Burkina Faso?	AFRIKA
4	Hva heter hjembyen til Donald Duck?	ANDEBY
5	Hvor mange timer i døgnet er kasinoene i Las Vegas åpne?	24
6	Hvilket syndrom hadde Dustin Hoffmann i filmen "Rain Man"?	AUTISME
7	I hvilken by bor "Varg Veum"?	BERGEN
8	Hvor mange luker har en adventskalender?	24
9	Hva er det kjemiske tegnet for jern?	Fe
10	Hvor mange stater består USA av?	50
11	Er fåresoppen spiselig?	JA
12	Hva kalles det når en stor del av en isbre brekkes løs?	KALVING
13	Hva heter Hurtigrutas endestasjon i nord?	KIRKENES
14	Hva er Gro Harlem Brundtland utdannet som?	LEGE
15	Hvor mange år har ekteskapet vart når man feirer diamantbryllup?	60
16	Hva kaller vi bevegelsen "Jesu Kristi kirke av siste dagers hellige" for?	MORMONERE
17	Hva het havets gud i gresk mytologi?	POSEIDON
18	Danskene har sine kartofler, og vi i Norge har.....?	POTETER
19	I hvor mange år sov Tornerose?	100
20	Hva heter Mormonernes viktigste by?	SALT LAKE CITY
21	I hvilken by ble FN-pakten undertegnet?	SAN FRANCISCO
22	Hvilket artistnavn er Knut T. Storbukås kjent under?	SPUTNIK
23	I hvilket år fikk første nordmann en Nobelpris?	1903
24	Hva heter helten som ikke tåler kryptonitt?	SUPERMANN
25	Hvilket yrke har Reodor Felgen?	SYKKELREPARATØR
26	Dette året brant Ålesund og gjorde 10000 mennesker husville.	1904
27	I hvilket år ble Norges Skiforbund stiftet?	1908
28	I hvilket år opphørte Hong Kong å være britisk kronkoloni?	1997
29	Hvilken ukedag var 17. september 1998?	TORS DAG
30	I hvilken av USA's stater finner du byen Seattle?	WASHINGTON

Blant innsendte besvarelser ble følgende trukket ut til bokpremie, alle med 30 riktige svar.

MARIT BODSBERG - BRIT HELEN VELVE FRØSETH - HELGE MELIEN.

Julegavetips!

Kalender 2008

Historielagets tradisjonelle kalender med fine "historiske" bilder fra Byneset kommer selvfølgelig også denne gang. Kalender for år 2008 - kr. 100,-
5 stk. - kr. 400,-

"Konfirmanter på Byneset gjennom 150 år. 1856 – 2005" Kroner 250,-

"Julegrisen"

En DVD om gamle slaktetradisjoner, og tilberedning av slaktet. Den er på 45 min. og koster kr. 150,-

"Byneset Bygdebok" 3 bind som selges samlet kr. 1000,-.

"Ord og uttrykk fra Byneset"

Boken som kom i 1999 og har mer enn 3000 ord og uttrykk fra vårt Bynesmål, Hvor av en rekke er på vei til å forsvinne fra vårt dagligspråk. Boken koster kr. 150,-

"Gamle arbeidsformer i landbruket"

 70 min.

Videokassett som viser torvtaking, høyyonn og skuronn. kr. 200,-

"Fjordfiske" Videokassett som viser fiske med kilnot. 40 min. kr. 150,-

Ekstra eksemplar av Historielagets årshefte kr. 40,-

Kalender og Årshefte er utlagt for salg på COOP MARKED Rye eller de kan kjøpes hos styremedlemmer i Historielaget.

Boka "Konfirmanter på Byneset gjennom 150 år. 1856 – 2005" er å få kjøpt hos Nik. Haugrønning AS.

En komplett oversikt over det vi har til salgs finnes på våre hjemmesider. Se adresse siste side.

Byneset Historielag Sør-Trøndelag Norge - Microsoft Internet Explorer

Fi Rediger Vis Favoritter Verktøy Hjelp

Tilbake Frem Stopp Oppdater Startside Søk Favoritter Medier Logg E-post Skriv ut Rediger Diskusjon

Adresse <http://www.byneset.net/> Gå til Koblinger

Byneset Historielag
Byneset Historical Society
Sør-Trøndelag NORWAY

www.byneset.net

- Hovedside
- Nyheter Styrer
- Aktiviteter dagbok
- Utgivelser
- Ønsyehagen
- Stevne 2000
- Byneset info/div.
- Lensmann og Prest
- Byneset Kirke
- Kontakte Oss

Velkommen til **Byneset Historielag** Sør-Trøndelag NORWAY

Byneset historielag
stiftet 17.10.1994

Historielagets logo er bumerket til Byneset Kirke fra ca. 1170. Kirken ble innviet før år 1180 og fikk navnet St. Michaels kirke på Stein.

Laget ble stiftet 17. oktober 1994, som et resultat av et prosjekt Miljø og Næringsutvikling. Byneset igangsatt av Landbrukskontoret i Trondheimsdistriktet.

Ett av delprosjektene var å "kartfeste gamle stier og ferdselsårer". Ut fra den lokale gruppen som arbeidet med dette så Byneset Historielag dagens lys. Det var stor oppslutning om laget fra første dag. Medlemstallet pr. 1. Januar 2001 er 271. Ønsker du å bestille noen av våre utgivelser klikk [her](#). Byneset Historielag var tidlig ute med egne hjemmesider på internett, fra høsten 1997.

[mailto:igrostad@online.no?subject=Byneset Historielag, hjemmeside](mailto:igrostad@online.no?subject=Byneset%20Historielag,%20hjemmeside) Internett

Besøk Byneset Historielag på Internett.

www.byneset.net

Har du internett, kan du gå inn på vår hjemmeside og få oppdaterte opplysninger om laget. Det kan være styresammensetning, lagets aktiviteter, kalendre og årshefter som du kan bla i med piltaster, samt generell informasjon om Byneset.

Trykk på flagget for å velge språk (push the banner). På venstre side nedover er innholdet spesifisert.

Ivar Grostad er redaktør for hjemmesiden, og han har lagt ned mye arbeide med innhold og bilder, og forsøker å holde denne så oppdatert som mulig.

Velkommen til å besøke vår hjemmeside.